

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Quoniam non est in ore eorum ueritas, cor eorum uanum est: Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

& in lumine uultus eius agenda sunt a nobis, quod non est nostri arbitrij, nec nostræ iusticiæ, sed diuinæ gratiæ officium. Et sic hoc uerbo nostra translatio ostendit, uiam meam, intelligi, uiam dei, qd' hebræus ostendit per uiam tuam. Rursus, per faciem meam, ostendit hebræus, uiam dei esse nostram, qd' nos ter ostendit per uiam meam, quod nostrum sit, faciem ad uiam dei uertere, & uiam nostram in conspectu dei ambulare. Eadē ergo est: Via dei ante faciē nostram, & uia nostra ante faciē dei, utrunq; simul fieri necesse est.

Accusat autē impios hic tropus & peruersitatem eorū percutit, ut qui uersa in suā uiam faciē sua & uerso ad uiam dei dorso suo incedāt, Sicut Leuit. xxvj. dicit: Si ambulaueritis contra me, incedam & ego aduersum uos in furore contrario &c. Viam suā suaq; opera cōsiderant & sequuntur, uiam dei & opera dei negligunt. ut Isaiæ. ij. Opus manuum suarum adorauerūt, quod fecerūt digiti eorum. Idem. v. Et opus dñi non respicitis, nec opera manuum eius cōsideratis. Hoc totum (ut sepe dixim⁹) fit, quia uiam crucis & uitam fidei, quæ cogit eos ponere qd' sunt & lapit, exhorret, colentes frustra deum, mādatis & doctrina hominum, ut idem Isaias dicit. xix. & Math. xv. reperitur.

Via crucis & uita fidei.

Verbum, dirigere, in scriptura celeberrimum est, in quo commendatur rectitudo seu directio cordis, ut psalmo. cxvij. Cōsiterebor tibi in directione cordis. Et psalmo. lxxxij. Quam bonus deus Israel, ijs qui recto sunt corde. Et Canticum eorum. Recti diligunt te. Adeo ut etiam absolute quādoq; ponatur directio, sicut psalmo. xxvij. Tu parasti directiones, id est, tu solus fecisti rectitudines, quicquid usq; recti cordis est, tui muneris est. Hic enim soli diligunt deum & placent. Est autem hæc rectitudo sana opinio & sensus de deo, cui cōtraria est prauitas cordis, quā iam sæpius diximus esse, mētem cordis, superbiorum consilium impiorū, sapientiam carnis, & id genus similia. Vocaturq; rectum cor, quod nō querit quæ sua sunt, sed quæ dei, & simplici oculo directoq; p'spectu in uoluntatem dei figitur, hanc per omnia & prospera & aduersa obseruat solam, nec aliud nosse uult aut obseruare.

Rectitudo cordis est diuini muneris.

Cor rectum

Prauum autem cor, quod querit quæ sua sunt, ad seipsum intentum, oculo duplici uidens, simulans sese dei uoluntatem querere, cum reuera in hoc ipso querat suam, Quæ prauitas tam alte inhæret uitiosæ naturæ, ut soli deo sit perscrutabilis. Hierem. xvij. Prauum est cor hominis & in'scrutabile. Quis scrutabitur illud? Ego dominus scrutans renes & corda. In hanc prauitatem sese abduci timens Propheta pro hæreditatibus orat, ut dirigatur uia dei ante faciē eius, id est, ut in rectitudine cordis perseuerāter ambulet & uiuat semper: quod fit pura & plena fide spiritus.

Cor prauum.

Igitur contra impios & iniquitatis operarios, qui derelicta obedientia dei, suis operibus deum colunt, ponit iusticiam dei & uiam dei, id est, obedientiam dei, in qua se uelut ouem deduci & dirigi petit propter inimicos, insidiatores, subdolos & nocentissimos deprauatores hæreditatum dei, atq; id maxime in primo omnium opere, quod patriæ uocant, quo nullum magis patet impijs abusionibus, superstitionibus, hæresibus: hypocrisis, mendacio, & uanitati: quorum omnium nequitia est sese optimi operis specie uestire & uendere, ita ut satis inculcari nequeat ista cautela.

Latria exposita est multis & magnis uitijs.

Quoniam non est in ore eorum ueritas, cor eorum uanum est: Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.

H iij Sic habet

Sic habet in hebræo distinctio uersus, qui apud nos in duos peccata est. Hieronymus sic: Quoniam non est in ore eorum rectum, interiora uero insidias; Sepulchrum patens guttur eorum, linguam suam leuificant. Alii omnia quidem recte, nisi quod insidias, rectius putant uanitates hebræorum quod parum refert.

Claret autem loqui prophetam de uerbo doctrinæ eorum, quod arcuatum mendacij, deinde uanitatis, tertio nocentiæ, quarto fallaciæ, qua facit ut specie bona uestitum, sit insanabiliter noxium. Aperta autem de planis omnia ex prædictis.

In magistros
uanitatum.

Mendaces, inquit, hij magistri prompti omnes docere, os habent & loquuntur, sed (ut, i. Timoth. i. dicitur) non intelligunt neque quæ loquuntur, neque quibus affirmant, id est, neque uerba, neque rem intelligunt: Ideo non est in ore eorum rectum, & si uideantur omnium rectissima & uerissima docere. Denique sicut samres & Mamres resistunt Mosi, ita & hij resistunt ueritati, i. Timoth. iij. Ausi cum omnibus contendere, etiam persequi alios meliora sapientem. Eadem sententia dicitur Iob. xliij. Non enim locuti estis rectum coram me, sicut seruus meus Iob. Quod autem non loquuntur rectum, seu uerum, manifesta est, quod operatur iniquitatem & prauitatem, hoc est, in omni sua doctrina id agunt, ut homo quærat quæ sua sunt, suis meritis & operibus fidat, aut si hoc malum non tollunt, neque dedocent, neque redigunt hominem ad nihil, ut stultus fieret, atque peccatorem se agnosceret. Ita fit ut cum adorandum deum in timore, & (ut psal. ij. dictum est) seruiendum ei in timore, exaltandum cum tremore, in multitudine misericordiæ dei omne opus (ut uocatur) iustitiæ perficiendum, illi reddant securos & præsumptores de operibus suis. Hoc enim agunt & tres illi amici Iob, per totum contentionis suæ contextum, nihil de misericordia dei (quam Iob unice extollit cum timore iudiciorum eius) sed tantum de iustitia, bonos exaltante, & malos damnante disputantes. Quare recte a deo reprehenduntur, tanquam non rectum locuti, cum uerum sit, neminem apud deum iustum inueniri in suis operibus, quantumlibet magnis & multis. Rursum tamen certum est, iustum esse quicumque in eum (etiam sine operibus) confusus fuerit: Qua fiducia securus est omnia sua placere deo, & nihil se peccare ac peccasse, in quo uerbo Iob tanquam blasphemum criminabatur amici sui, ex plaga ei illata diffiniētes eum omnino peccasse & meruisse iram dei, quam rursus bonis meritis posset auertere.

Amici Iob re
cte reprehenduntur.

At dices, quid faciam, quando, tam eximias loquuntur sententias, ac tam rectas ac ueras, ut nulla ratione possint improbari, sicut amici Iob, denique cum ipsa uerba dei loquantur e media scriptura?

In adulterato
res uerborum
dei.

Respondet, de his potissimum loquitur, qui uerbum dei adulterant. Hoc enim uelamen nequitiae reuelat, dum dicit: Interiora eorum insidias, seu uanitates, ac si dicat: Speciosa sunt uerba, & sancta & uera, sed non uere aptantur, ad falsam intelligentiam assumuntur. Vnde Hieremias. v. Circuite uias Hierusalem, & aspiciēte & considerate & quærite in plateis eius, an inueniatis uirum facientem iudicium & quærentem fidem, & propitius ero eis. Quod si etiam uiuere dominus dixerint, & hoc falso iurabunt, Idem: Qui habet sermonem meum, non ueritatem sermonem meum uere. Quid hoc aliud est, quam sermonem ipsius dei & uere & ueraciter dici posse? Ideo in specie quidem recte uidentur docere, sed interiora uanitates, & cor eorum uanum est. Non enim id sapiunt quod uere uerba docent, sed id uolunt

uolunt uerbis uideri, significari, quod ipsi sapiunt, ita ueritas operculum fit mendacij & uanitatis, & satis apte hac oratione (Interiora eorum uanitates) exprimit doctrinæ hypocritarū uim, qd' aliud foris simulent, aliud intus alant, simulant pietatem & alunt impietatem. Hic est angelus Satanæ in angelum locis transformatus, hæc astutia serpentis ostentans diuinitatem obtinendam, hæc religio angelorum, de qua Apostolus ad Collofos. iij. Nec absurde & hñ di cant, qd' idem uocabulum, hauoth, nō in fidiās tantum, ac uanitates, sed etiā per ueritates significare dicitur: quia reuera peruersores sunt uerborū dei: ut Hiere. xxij. Peruersitatis uerba dei uiuentis dñi exercituum, quæ pueritate & sibi ipsi uani fiunt, ueritati & alijs insidiosis, iuxta Paulum. ij. Timot. iij. falsi & fallētes proficiūt in peius. Hæc peruersitas, olim figurata est in oibus Idolis ac sculptilibus & cōstatilibus, qd' non obscure indicauit Moses: Exo. xxxij. ubi descriptus formationem auri uituli, dicit: Aaron ex auribus mulierum sumptis finxisset seu formasse opere fusorio & fecisse uitulum cōstatilem; ubi in hebræo pures filiarum Israel, animarum credentium, unicum ornamentum nostrum, mutarent in formas intelligēdi ad suum sensum impij Doctores, & inuicē populi quærēt magistros pruriētes aurib⁹, & rectores ad fabulas (ut Apłus ait) conuertent. Nā & Hieremias. viij. Mosē ferme interpretans, dicit: Vere mendacium operatus est stilus mēdax scribarum. Idem cap. ix. & Isaias. xliij. lōgo sermone de formatione Idoli loquuntur. Sed & apud Ezech. xvj. Hierusalem arguitur, qd' ornata aurea & argentea domini, sibi data, tulerit & fecerit sibi imagines masculinas, & fornicata sit cum eis.

Verum hæc omnia iocus ppe sunt, si ad nostra secula rem cōpares, ubi nihil *In nostrum seculum.*

æque iactatur, atque cultus dei & Ecclesia, domus dei, cum interim nemo minus colat deum, q̄ qui tot ritibus, tot inuētis nostris operibus, alijs discordiam alunt, alijs gloriā quærūt, alijs quæstum uenātur, & omnino ea quæ nostra sunt quærimus, quibus tñ omnibus prætexunt uerba dei, ubi docēt, orandum esse, bonumq; operādum & similia. Aut quod malum, quod monstrum, quod portentum hodie nō uelatur nomine tremēdo dei & sanctorum Petri & Pauli & Ecclesiar: cum (ut alia taceam) & religiosæ præ cæteris factiones, nō nisi ad inuidiam mutuam, & saturādum uentrem religiosæ sint, quæ hunc tñ & similes psalmos quotidie p aliorum salute emurmurant, frōte scilicet aerea fortissime armati, ne sentiant quāto æstu uerba Prophetæ, contra seipos sui emurmuratores sonent. Sepulchrum patens est guttur eorum.

In religiosos nostros.

Non est dubium, quin his uerbis mira auxili positis, uoracitatem inexplēbilem significet, non contentus, qd' guttur eorum sepulchro compararit, quod per se omnes deuorat, sed patenti & ad deuorandum insatiabiliter parato. Tribuit autē his impietatis magistris scriptura sancta, præ cæteris, auaritiā & deuorationē populi: ut Christus Lucæ. xx. dicit, scribas deuorare domus uiduarum orātes orōnem lōgam. Et Miche. iij. Qui comederūt carnem populi mei & pellem eorum desuper excortauerūt, & ossa eorum cōfregērūt & cōciderūt sicut in lebere, & quasi carnē in medio ollæ. Et paulo infra: Hæc dicit dñs deus super Prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus & prædicant pacem: Et si quis nō dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium. Item Amos. iij. Audite hoc uerbum uacæ pingues, qui estis in monte Samariæ, quæ calumniā facitis egenis, & cōstringitis pauperem, quæ dicitis dominis uestris, afferre & bibemus.

Sed copio,

Sed copiosus Isaias, lvj. Speculatores eius cæci omnes, nesciunt unius
 canes multi non ualentes latrare, uidentes uana, dormientes & amantes
 nia, & canes impudentissimi, nescierunt saturitatē: Ipsi pastores ignorant
 intelligentiam, omnes in uiam suam declinauerunt, unusquisq; ad uiam
 a summo usq; ad nouissimum: uenite sumamus uinum & impleamur
 te, & erit hodie sicut cras, & multo amplius. Hæc, si consideres rectores
 In Ecclesia= stiticos hodie, & eos qui docere uidentur populos, non indigebunt
 uere. stiticos hodie, & eos qui docere uidentur populos, non indigebunt
 Quid enim attinet Romanorum & omnium pōtificum, sacerdotum, regum
 forum auaritam, incredibilem ingluuiem, pompam & luxum plus q; me
 num recensere, cum sua ipsorum impudētia, sese fabulam uulgi & exemplum
 quotidie his rebus faciant: ubi enim nō auaritia cleri uulgo cantata: Atq;
 omnia eo titulo, q̄ populo dei præsint, non ne recte sepulchrum patens
 eorum dixerit: qui omnibus omnia rapientes, nec sic expleti, sicut hodie in
 cras & multo amplius deuorare anhelant. Offendunt cū hæc dicunt, & sed
 Veritas offen= fa & aurium piarum offensua uerba hæc sunt, uerum offendebant eum & se
 debat etiam optimates sy= riosa erāt, qñ propheta ea dicebat optimatibus Synagogæ, ita ut tanq; heretic
 nagoga. & rebelles maioribus, cū ignominia occiderētur.

Veritas offen= debat etiam optimates sy= nagoga.

Idem Isaias, v. Expectaui ut faceret iudicium, & ecce iniquitas, & iustitiam
 & ecce clamor. Væ qui cōiungitis domum ad domum, & agrū agro copulatis
 usq; ad terminum loci. Nunq̄ habitabitis uos soli in medio terræ: In auribus
 meis sunt hæc, dicit dñs. Item Amos, vj. Væ uobis qui opulenti estis in Zion,
 & cōfiditis in mōte Samariæ optimates, capita populorum ingredientes por
 patice domū Israel? Trāsitate in Calanne & uidete, & inde in Emath magnam,
 & descēdite in Geth palestinorum, & ad optima quæq; regna horum, si latior
 est terminus eorum termino uestro, q̄ seperati estis in malum diem, qui appro
 pinquatis folio inqtatis, qui dormitis in lectis eburneis, & laetamini in litratu
 uestris, qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armenij, q̄ canis
 ad uocem Pfalterij, bibentes uinum in phialis & optimo unguento delibati,
 & nihil patiebantur super cōtritione Ioseph.

Sine periculo ueritatem nō licet loqui.

Sed temperādum est mihi a pluribus adducendis, ne in sacros Canones pec
 casse uidear, & cum Prophetis uelle patrimonia Christi, & res Ecclesiæ, cōtem
 ptis cēsuris, alienare, & illicitas temporales has possessiones regnorum & pro
 uinciarum asserere: Neq; enim satis tutus hic fuerim, uel omnibus Prophetis
 & Apostolis stipatus a facie sacratissimi iuris pōtificij. Satis est q̄ hic Propheta
 Amos, ideo regna in circuitu Israel posita, licet ampla & ditissima, post posue
 rit diuitijs sacerdotum & delitijs seniorum plebis, ut nobis interpretaretur, quid
 sit guttur eorum, quod sepulchrum patens appellatur, quod hodie potius os
 inferni dixeris: ut Isaias, v. dicit, & animam inferni dilataram absq; termino,
 adeo nouis semper artibus quæritur & modicum illud reliquum populi, quo
 uix uiuit, cæteris oibus iam dudum deuoratis, & implet illud quoq; psal. xxiij.
 Qui deuorant plebem meam, sicut escam panis.

De Doctori= bus seductori= bus.

Igitur hoc sensu cum Doctores impij uitam dei non doceant, nec aliud que
 rant, in deo etiam, q̄ quæ sua sunt, sequitur q̄ multo magis in hominibus que
 rant, quæ sua sunt: Ita ut cum fiducia Paulus Philip. iij. audeat eos appellare
 canes, dicens: Videte canes, uidete malos operarios, uidete concisionem. Et
 infra: Quorum finis interitus, quorum deus uenter est. Sed ad Titum eodē
 appellat mendaces, malas bestias, uentres pigros, utrobq; enim de Docto
 ribus loquitur seductoribus. Quare & Propheta sancta indignatione eorum
 detestatur.

deestans nequitiam, secundo nomine eorum taxat concupiscentiam, ac si dicat: Quis enim illi porci faciunt, impia sua doctrina, qua perdunt animas, nisi quod suo uentri seruiunt, dum per eam, populo decepto, rapiunt, congregant, augent, non nisi arena sine fine & modo insaturabiles uoratores, denique sicut Apostolus ad Titum fecidissima rapinosi eos uentres appellat, ita hic uidetur eos guttur appellare, quod dicitur: Vos toti guttur estis, & aliud nihil, id est uelut sepulchrum patens, cum in aliud non incumbatis, sed ut uoretis hominum substantias, quo tropo dicimus, non malus, sed malitia, & scelus pro scelerato, ita uenter pro uentris studioso, guttur pro gutturis studioso, uoracitas pro uorace, Alemanice,

Ventri serui re quid sit.

Guttur sunt impij doctores.

Es ist mir dir nur scessen vnd sauffen.
 Adhucilem & aliam intelligentiam, quod ideo appellantur guttur, quod sepulchrum patens est, quia deuoret animas eorum, impio uerbo & opere in infernum, quod b. Aug. tractat, sed uidet paulo remotior a sensu literalis, eam omitto, quod facilius quocumque sit, quod hanc literalis, praesertim quod ad contextum praecedentium & sequentium pertinet, tamen alterius iudicio non prauidico. Igitur cum populo magistri titulo iustissimo, sicut Leuitica a populo metunt carnalia, dum natalibus seminant impia dogmata carnem sapientia, quae quia plus placet stulto uulgo, quam uere spiritualia, facile seducunt, & interim illi carnalia eorum metunt, donec & fundos eorum absorbeat cum uniuersa substantia: ut sic illi pro impio labore, impiorum in hoc seculo obtineat felicitatem, hi uero pro impia pietate, & in corpore & anima duplici contritione conterantur. Nec uacat quod guttur eorum magis sepulchro comparari, quam ulli alteri uoracitati: forte quod sola substantia rerum de impio ministerio & titulo acquisita, eius sit infelicitatis, ut ad nullum unquam pietatis usum redeat, sicut cadauera semel sepulta ad uitam non reuertuntur. Non enim dicit seruium patens, guttur eorum, quasi spes sit recipienti ali quando, quod illatum fuerit. Sed sepulchrum in quod ubi intuleris, quicquid piam, non sit spes ulla recipienti. Nam habet sane & hodie hanc gratiam Christi & Ecclesiae patrimoniam, praesertim ampliora, ut scortis, mulionibus & omnino in finem feci mortalium, ita seruiant, etiam per testameta & successiones, ut digna non sint fidelibus Christi pauperibus obuenire: sicut habent & proueria & experientia, quare multa deuorare, & nemini fidelium Christi eadem communi care, hoc est operari uentrem, id est, martyrum diaboli priuilegium. Hinc prouerbum quoque uenit, quod usu & contactu nocent res (ut uocant) spirituales, & consumunt oes alias, quibus mixtae fuerint: quod alij putant, quia tam sacrae sunt, & diuinis dicantur. Alij uero quod tam execratae, & uelut Hiericho in anathema positae, ne unquam seruiant cum rebus boni usus, ipsae suo priuatae usu.

Duplex contritio populi stulti.

Guttur eorum sepulchrum est.

Patrimonia ecclesiae quibus seruiant.

Res spirituales alias consumunt.

Placeta uulgo dicuntur.

Ultimo, quod linguis suis dolose agunt, linguas suas leuificant: seu ut heb. linguis suis adulantur & blandiuntur, hoc ad praecedens pertinet: Non enim id ne negotia sibi dari putant, populo ut profint quas docent pietatis sententias, sed uulgo ut placeant, quas narrant impietatis fabulas: Id enim curant, ne populi aures offendant, ut ipsi pingues sint & abundant. Suntque de numero illorum de quibus Isaias. xxviii. Loquimini nobis placeta. Et Paulus ad Timotheum. Aceruabunt sibi magistros prurientes auribus. Et ad Romanos. ult. Qui per dulces sermones & suaves predicationes corda seducunt innocentium: hi enim non Christo domino nostro, sed suo uentri seruiunt. Itaque ueritate hi non loquuntur, timore peccatae ignobilis, dicitur autem quae uulgo libenter audit, spe abudantiae: atque ita sunt sepulchrum patens. Has leues, blandas, sed dolosas (ut nostra habet translatio) linguas

linguas omni ueneno aspidū nocentiores & pestilētiōres hoc uerbo
 siquidem ueritas aspera est, uerbum crucis horridius, q̄ sit Iohannis
 Camelus, non enim mollibus uestitur uox clamantis in deserto impo-
 Ideo necesse est uerbi dei nuncium aut pauperē esse, aut nō dū dicit
 Atq; hinc nata est una hodie omnium excusatio, qua se excusant, q̄ nō
 & dicūt ueritatē, nempe q̄ hinc sit secutura ruina Ecclesie, monasteriū
 moniorū Christi, & non parū gutturi & uētri detrahendum. Quare ut
 maneat & sit eo patentius sepulchrum, leuificāda est lingua, blandiēda
 uulgo, conuiuendum uitijs, tum, si sunt maiores, etiam uitia pro uirtutibus
 In adulator
 res. cōtanda. Quicquid dixerint, fecerint, non fecerint, ut diuina oracula habent
 contraria uero omnia haretica & impia arguēda, persequenda, tunc enim
 erit guttur, satis securus uenter, tum nō excommunicaberis, nec praebent
 uaberis, quin si amplius linguā leuificaueris & blādus adulatus fueris, tūc
 guttur tuum, erit patentius sepulchrum, & uenter tuus distendē, obuia-
 neficijs & donis, ornaberis laudibus, Aurei erūt tui sermōnes, digni codi-
 libelli, & quicquid calcaueris rosa fiet. His adulatoribus mundum esse ho-
 refertū, credo cuius expositū esse: quādo & religiosi ipsi in hoc lingua
 canda studiū toti astuant. Ita sit quod Ezechiel dicit cap. xij. Vx qui cōstitit
 puluillus sub omni cubito manus, & faciūt ceruicalia sub capite uniuersae
 tis, ad capiendas animas: Et cū caperēt animas populi mei, uiuificabāt animas
 eorū, & uiolabant me (id est ueritatē, falsam de me opinionē docēdo) ad popu-
 lum meū propter pugillum ordeī & fragmē panis, ut interficerēt animas que
 non moriunt & uiuificarēt animas quae nō uiuunt, mentientes populo meo,
 credēt mendacijs. Quae sentētia pulcherrima quid uelit, & quōd hūc locū totū
 exponat, Sequitur: Dirumpam ceruicalia uestra (id est, blandos sermōnes &
 χερσολογίας, ut Apostolus uocat) & liberabo populum meum de manu uestra,
 neq; erit in manibus uestris ad praedandū: Ecce guttur & pugillum ordeī &
 Sequitur uero, p̄pterea quod fecistis mereri cor iusti mēdacter (oportet enim
 adulatorem non modo falsa impios docere, sed etiam uere iusti dogmata per-
 sequi, alioquin guttur eius cito claudetur) quem ego non contritauī, & con-
 fortastis manus impij, ut non reuerteretur a uia sua mala ut uiueret, propterea
 uana non uidebitis & diuinationes amplius non diuinabitis &c. Patet ergo
 nostrum translatorē dolosam linguam intelligere adulatricem & blandiētiā
 linguam, quae pro terrenis his rebus, impia impios docet, & pia piorum perlo-
 quitur, ideo in ore eorum non est rectum & interiora uana, peruersa, insidio-
 sa, sic patet sensus huius uersus.

Excusatio au-
 toris & ex-
 c. sui ratio.

Displicet mihi ipsi proluxa ista mea uerboſitas, & incomposita salua, quod
 tot uerbis inculco breuissima uerba spiritus, uerum quādo cōsidero me non
 doctis, nec acutis, nec ingeniosis scribere, sed simplicibus & uulgariſimis maxi-
 me clericis, uideor mihi nimio adhuc breuis & parcus esse, praesertim in his re-
 bus, quae ut summe sunt necessariae scitu, ita superstitionibus & idolatrijs per
 orbem oppressa, cordibusq; hominum tam longo usu alienae, ut mihi opus ui-
 deatur esse, cōtinuis tonitruorum uocibus, quibus terreſtris homo concutitur
 & expergiscatur. Quare delicatus lector aut haec non sibi scripta nouerit, aut
 memor sit se patientiam debere infirmioribus & rudioribus, sicut quae exem-
 plo Iacob patriarchae Gen. xxxij. cum turmis paruulorū & ouium & bouum
 paulatim eorū uestigia sequi, sicut uidero eos posse, ne si plus eos ambulando
 laborare fecero, moriantur una die cuncti greges &c.

Iudica